

Cuvânt la Masa rotundă
"Corupția situează România în afara Europei. Ce-i de făcut"
(București, Fundația "Horia Rusu", 11 martie 2002)

Atunci când vorbim despre corupția din România, principală temă este într-adevăr cea pe care ne-o propun organizatorii: "Ce-i de făcut?"

După părerea mea, răspunsul e simplu (spun asta fără să cred că simplu este și să se facă ceea ce trebuie făcut). Ca oricare alt fenomen social, corupția din România - corupția guvernamentală, pentru că înainte de orice despre asta este vorba - poate fi diminuată în măsura în care cauzele sale sunt corect identificate și tratate.

În modul cel mai concret, eu cred că la noi corupția are ca primă cauză comportamentul lipsit de integritate și contrar legii al demnitarilor și funcționarilor publici de rang înalt. Corupție înseamnă numai în ultimul rând plicul băgat de pacient în buzunarul doctorului ori "micile atenții" cu care mulți dintre noi sunt obișnuiți să obțină ceea ce adesea li se cuvine de la un birou, de la o arhivă sau registratură. Cine confundă planurile - așa cum o făcea în legislatura trecută șeful unei înalte instituții a statului - nu poate să ajungă decât la concluzii greșite (și, eventual, la decizii de același fel). Prin urmare, situația în care s-a ajuns astăzi la noi se explică mai ales prin aceea că demnitarii și înalții funcționari publici se folosesc de pozițiile pe care le dețin pentru a obține importante privilegii și avantaje materiale. În urmă cu jumătate de an, am finalizat o analiză din care rezultă, între mai multe altele, și următorul lucru: mai mult de 70% dintre miniștrii și parlamentarii noștri sunt implicați în afaceri, nu o dată de ordinul zecilor de miliarde de lei. Încât, în opinia mea, marele rău în aceasta constă, în conflictul major dintre interesul public (pe care ministrul, parlamentarul ș.a.m.d. este chemat să-l prezerve) și interesele lor private, pe care - nu mai trebuie demonstrat - miniștrii și parlamentarii le vor "servi" cu prioritate și în detrimentul interesului public.

Confirmarea acestui adevăr elementar am avut-o cu prisosință de-a lungul mai multor ani în care m-am ocupat de lucrurile acestea, și despre care aș putea să vorbesc ore în șir. Un fost ministru al Apărării a fost implicat, pe chiar timpul mandatului său, într-un număr impresionant de afaceri, alături de cetățeni români (personaje celebre, cercetate ani la rând de organele penale), dar și de cetățeni străini (irakieni). Firmele d-lui ministru au beneficiat nu o dată de reeșalonări și de scutiri de taxe și impozite. La 5 octombrie 1998, ministrul Apărării a devenit acționar al unei cunoscute firme, iar la 16 noiembrie același an, Guvernul din care el făcea parte a atribuit respectivei firme - prin Hotărârea de Guvern 811, contrar legii, fără licitație - un imobil cu o suprafață de peste 1.000 de metri pătrați. Tot în legislatura trecută, într-un timp în care administrația de atunci făcea un mare caz de lupta împotriva corupției, ministrul Transporturilor avea și el două societăți comerciale, pe care le conducea personal, ca administrator (una dintre firme funcționa chiar în vila de protocol pe care Guvernul o atribuisese ministrului respectiv ca locuință - o casă naționalizată din care acesta refuza să plece deși proprietarul și-o recăpătase în Justiție). Obiectul de activitate al firmelor interfera, ca în mai toate cazurile de genul acesta, cu domeniul de care ministrul răspundea oficial. În anii în care era parlamentar al Opoziției, ministrul obținuse pentru una din firmele familiei sale, de la Banca Agricolă, un credit de câteva sute de mii de dolari, cu o dobândă de aproape trei ori mai mică decât cea de pe piața privată de capital. Nemulțumit cu ce obținuse în Opoziție, demnitarul, reînvestit ministru al Transporturilor, a obținut să se dea o Ordonanța de Urgență a

Guvernului - nr 43/1997 - prin care creditele firmei sale (și ale altora, mai ales demnitari) să fie trecute la categoria "pierderi". Pentru a ascunde manevrele necinstite ale colaboratorilor săi, premierul țărănist de la vremea aceea a acceptat ca lista firmelor iertate de datorii să nu se publice în "Monitorul Oficial", deși știa bine că prin Constituție sunt exceptate de la publicare numai actele normative "cu caracter militar". Lucrurile nu stau mai bine nici astăzi. Miniștrii Industriilor, Privatizării, Dezvoltării și Prognozei, Agriculturii, secretarul general al Guvernului au disprețuit și ei în egală măsură normele constituționale imperative care le impuneau să nu aibă afaceri. Și de această dată, obiectul de activitate al firmelor lor - câte două, trei sau chiar șase în fiecare caz - interferează, de cele mai multe ori, cu domeniile de care miniștrii răspund oficial. Sunt deja date că oamenii aceștia, inclusiv primul ministru, dețin averi imense, în nici un fel comparabile cu indemnizațiile pe care le primesc oficial.

Nu există practic o singură zi în care să nu aflăm despre averile șefilor Poliției, Gărzii financiare ori ale magistraților, de asemenea incomparabile cu veniturile acestora. Nu este nimic întâmplător că oamenii cei mai bogați - într-o țară cu o populație tot mai săracă - sunt nu o dată miniștrii, parlamentarii, șefii Poliției și ai Gărzii Financiare. Lanțul complicităților începe la Palatul Victoriei și al Parlamentului și se sfârșește în județe, la sediile Poliției și ale Gărzii Financiare. Parazitarea sectorului de stat, obținerea de credite din fonduri publice în condiții preferențiale, neplata taxelor și impozitelor, neregulile în achizițiile publice, evitarea controalelor sau formalismul acestora - iată câteva din avantajele private, ilegale, de care beneficiază, mai ales prin afacerile lor, cei mai mulți dintre demnitari și înalții funcționari publici. Această formă a corupției este cea care, pe de o parte, aduce cele mai mari prejudicii avutului public, iar pe de altă parte viciază profund mecanismele economiei libere, concurențiale. Iar acestea sunt principalele două cauze ale degradării continue a nivelului de viață al populației.

Comportamentul abuziv și disprețul demnitarilor față de lege este favorizat de lipsa de independență și autoritate a Justiției. Atunci când într-o țară care de mai mulți ani la rând se numără printre cele mai corupte din lume, nici un demnitar sau înalt funcționar al statului nu este condamnat pentru corupție, este evident că o problemă există și în legătură cu Justiția.

După cum este evident că o problemă există și în ce privește cu presa și societatea civilă. Enunțul făcut de organizatori în invitațiile pe care ni le-a trimis, acela că fenomenul corupției a atins și presa este pe cât de adevărat pe atât de curajos. Nu cred că este aici locul unei discuții despre corupția din presă. Cred în schimb că responsabilii din presă ar trebui să nu mai amâne mult o asemenea discuție și, mai ales, să redea presei rolul pe care până în urmă cu cinci sau șase ani l-a îndeplinit cu destul succes.

Transparența actului de administrație publică are și el o importanță specială. În vara anului trecut, cu ocazia analizei de care am amintit, am constatat lucruri incredibile pentru un stat care se pretinde de drept. Am făcut următorul exercițiu: mi-am propus să aflu informații despre creditele preferențiale luate de demnitarii și funcționarii publici de la fosta Bancorex, despre sponsorizările făcute de BNR, despre persoanele care în perioada 1997 - 2000 au beneficiat de celebrele credite acordate de CEC "familiilor tinere" pentru construirea de locuințe și despre firmele private care au beneficiat de credite PHARE și de credite guvernamentale contractate, "pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii", de la Banca Europeană (și cea Internațională) pentru Reconstrucție și Dezvoltare. Nu am obținut absolut nici o informație, deși m-am adresat

conducerilor băncilor, guvernatorului BNR, președintelui Iliescu și premierului Adrian Năstase (și înaintea lor președintelui Constantinescu și premierului Isărescu). Adoptarea recentă a Legii accesului la informațiile de interes public părea să anunțe că lucrurile se vor schimba. Din păcate însă, și după acest moment am deja o experiență care nu prevestește nimic bun. Și totuși, acum există un mecanism legal pe care merită să-l folosim și să încercăm să-i obligăm pe demnitarii și funcționarii publici să renunțe să se mai poarte după bunul plac.

Așadar, cred că răspunsul la întrebarea "Ce-i de făcut?" este mai ales că societatea civilă și presa trebuie - asumându-și din nou rolul pe care l-a avut până în urmă cu cinci sau șase ani - să-i oblige pe oamenii politici și pe demnitari la un comportament în acord cu legea și cu regulile unei societăți democratice. Spun că lucrul acesta nu este simplu pentru că, pe de o parte, societatea civilă însăși are destule de recuperat cu privire la statutul propriu iar pe de altă parte pentru că va fi încă și mai greu ca oamenii politici și demnitarii să renunțe la un comportament care le-a adus atâtea ani la rând atâtea benefici și privilegii.

Vedem cum în ultimele săptămâni, mai ales la insistențele comunității internaționale, responsabilii guvernamentali fac planuri de luptă împotriva corupției iar Opoziția și Puterea își declară zilnic război pe aceeași temă. Numai că doar cine nu vrea să vadă nu vede că declarațiile și planurile de acum sunt practic identice cu acelea din anii trecuți iar „războaiele” de azi dintre oamenii politici sunt la fel ca oricare altele de dinainte, folosind muniție oarbă și urmărind doar să salveze aparentele. Și asta pentru că oricine înțelege că un război adevărat ar face ravagii deopotrivă în toate taberele. De aceea cred că mai ales intelectualii democrați, societatea civilă și presa au în tema despre care discutăm astăzi o miză cu totul specială, căreia ar merita să-i dea toată atenția.

Valerian Stan